

— Мөһрү ва ачарлары сәне этибар эдирәм. Чунки сахтакарлыг
үстүндө ини ил ятмысан, башын дашдан-даша дөйб.
— Лап архайын көдө биләрсиниз, бир дө яхамы өлө вермөрөм.

К И Р П И

Таныш олун!

Экэр азылан эмрлер, төлгөлөр, хасийтнамалер вэ анкетлер тоз ичинде, дөмир сандыларын гыфыллары алтында галмасайды, инди һоким Яков Давидович Карелову һамы танырды. Анчаг онун һагтында азылан сөнөдлер Республика Сөһийә Назирлигын вэ Бакы Сөһийә шө'бесини архивлеринде ятдыгында Карелов да көлкөдө галмышдыр. Биз мөчүр олдуг ки, бу сөнөдлөрдөн бир нечэсини сандыдан чыараг вэ охучуларымызын нөзэринэ чатдыраг.

Сөнөдлөрдөн бириндэ азылыр: һөһим Карелов Занатала район сөһийә-шө'беси мүдирийәтин чана котирир, арвады илэ өзү сөнәрдән ахшама кими сөйүшү-далашырлар. Бир башгасында дейилер ки: о, Шамахыда ишләдийи заман сөһийәди һоким, төһгир этмөдийи ишчи галайыбдыр. Һөтгә мартын 8-и күнү, һөһни Бейнәлжаг Гадинлар Күнү өз арвадыны дейүбдүр.

Башга мөктубларда Нухада интэнация мөздүгү, Катанович району амбулаториясында сөрхөшүлгә мөшгүл олдугү, ахлагсызлыг вэ төрбийәсилик этдийи азылыр.

Карелов өзүнү ялыз Азәрбайҗанда танытмамышдыр, о, Туркменистана, Молдавия да сөһәр эдиб Нөбитдагда, Кишинёвда „шүчаэтини“ көстөрмиш-

дир. Туркменистан Сөһийә Назирини ону лап айдын бир хасийәтнама илэ Азәр-байҗана вола салмышдыр: „Яков Давидович Карелов һөһим дейил, хулгандыр“.

Бу азылары охуанда бир дө көрүсән Кареловун ийрәнч вэ ярамаз симасы көлиб дурур хөзүнүн габагында вэ башлайыр дишләрени агардыб һырлалмагара.

Карелову яхшы танындан сонра өз-өзүнә белә бир суал вәрирсән:

Бәс нә төһөр олур ки, Республика Сөһийә Назирлигын вэ Бакы Сөһийә шө'беси белә адамы сахлайыр, она күлдән агыр сөз демир, хастәләрин мүаличәси кими мөс'ул вэ шәрәфли вәзифәни она тапшырыр?

Бәлкә Кареловун нә юванын гуш олмасы бу идәрәләрә мөлүм дейил?

Хөйр, мөлүмдүр.

Онлар яхшы билирләр ки, Карелов 1941-чи илдә өз әли илэ долдурудугү анкетдә „миллийәт“ суалыны габагында „даглы йәһуди“ азымы, сонра исә башга бир анкетдә өзүнү „күрчү йәһудиси“ әтмишди. Даһа сонра долдурудугү анкетдә „күрчү йәһудиси“ аязаркөн ағлына нә көлмишсә „йәһуди“ сөзүнү позуб „күрчүнү“ сахламышдыр. Лап ахырда, 1952-чи илдә долдурудугү анкетләрдә Яков Давидович Карелов дөһүб олуб халис „күрчү“.

Бир нөһәр ағлы башында, чәсарәт-ли адам тапылмамышдыр ки, десин:

— Экәр сәнин затында шүбһә йөхүрсә, нә үчүн рөнклән-рөнкә кириб, әсә-нәмәбәтнин данырсаң?

Кареловун иш гөлүгү кетдикчә ишир. Онун һагтында районлара көндөр-илән вэ районлардан гайтарылдан кағызларын сайы артыб китаб олур. Карелов һарада ишә көтүрүлдүрсә, орадан биабырчылыгга говулуру. О, өзүнү тәмиз чыхармаг үчүн һәр дөһә бир бәһнә тапыр:

„Шамахынын дағ һавасы мәнә дүшмүр“, „Занаталада яшая билмирәм“, „Нуха тәбимә ярамыр“, „Маштағыдан хошум көлмир“, „Сумгайт мәнним ерим дейил“, „Небитдаг уздыр, мәнни ачмыр“. „Минчөһүр үрәйис ятмыр“ Бүдүр. Карелов төрәфиндән азылан вэ сөһийә тәшкилатлары төрәфиндән мәнмунийәтлә, күлө-күлө габул эдилән „дөлийләр“. Карелов дөвләт һесабына шәһәрдән-шәһәр, райондан-района сәһәт әдир.

Сәккиз илдә ийрмидән чок ер дөһишибдир. Ишә көндәрилер, керә гайтарылыр. О, һәр дөһә гайдыб Бакыя көләндә бир нөһәр тапылыр ки, онун бу чүр ара вәрмәдән сәһәт әтмәсинин сәбәбини сорусун. Йәгин торхурлар ки, сорусалар алимент чинағтынни үстү ачылар, кечмиш арваллар көлиб ушағларына йәһә дурмаг истәмайән „кишидән“ шикәйт эдәләр, нотичәдә дө „башчәларың“ башы ағрыр.

Карелов Бакыда ишләмәдийи амбулатория вэ гуллуғ этмөдийи хастәхана гоймамышдыр. һамысында да сөйүшүмү, дейтүмүш, сөрхөшлүг эдиб совет адамларыны төһгир әтмишдир, анчаг бәһнәрын һамысыны она бағышламышлар.

Нә үчүн?

Чүнки сөһийә идәрәләринә сохулуму ярамазларла мүбаризә кими мөс'ул, мөшүм вэ шәрәфли вәзифә маймағларла вэ горхағларла тапшырылмышдыр. Белә олмасайды Яков Давидович Карелов кими фырылдагчылар атларыны сәга сола чапмаздылар.

Г. СӘЛИМЗӘД

Беләлери сә бар

Көз алдадан бир су кими
О лал ахар аста-аста...
Кан да мөләр гузу кими,
Үрөк яхар аста-аста...

Нә бир тоя, нә бир яса
Истәмәз ки, аяг баса.
Адам өлүб әв дә инса
Дуруб бахар аста-аста...

„Үз йөл өлчәр, бир йөл бичәр“,
Тәмиз сую үфләр ичәр...
Дедийини үстдән кеңәр,
Алдан чыхар аста-аста...

Өзү горхаг, чүссәси дар,
Андыны да тез унудар,
Сөзләрини чейнәр удар,
Һей үдүхар аста-аста...

О „мөрд“ олар яхшы вахта,
Чох данышар һүнәр һагда,
Чәтин ишдә, бәрк аягда
Тез сыпыхар аста-аста...

Үрәйи буз, нәфәси гар,
Үздән күләр, үздән янар...
Аз ишләйиб чох газанар,
Анчаг тыхар аста-аста...

О ашкарда кирәр гына,
Гыфыл вурар өз ағзына.
Хәлвәтдәсә она, буна
Ләкә яхар аста-аста...

Нә ярадар, нә дө гурар,
Ярадана агыз бурар,
Гую газыб, төлә гурар,
Әв дә йыхар аста-аста...

„Тилсимлиди о гәһрәмән“
Ган да ахмаз ярасындан,
Одун-суюн арасындан
Үзә чыхар аста-аста...

СӘМӘД ВУРҒУН

МУВАГГАТИ ДИРЛӘР СТОЛ БАШЫНДА

Достум тәләсик һара исә кеаирди. Ону даяндардым. Саламдашдыгдан сонра нә үчүн тәләсидини сорудум. Яман да тәрләмишиди. Яйлыгыны чыхарыб тәрини сиздишдан сонра деди:

— Яхшы дейрләр ки, бир идаранын эни бәд кәтирмесин, кәтирди, гуртарды кәтди. Сон вахталарда Ленин району халг маариф шө'бәсини иши элә пырлашыб ки, нә гәдәр чалышырлар, ача билмирләр ки, билмирләр.

— Нә олуб мәкәр?

— Нә олачаг? Шө'бәнин кечмиш мүдир Г. Мирзәев дөвләтин 2 миллион ярым пулуну ичәрий әтүрдүкдан сонра, кәтди столун башында. Ону столу бир мүдат бөш галды. Сонра әмр азылды, мүваггати оларга бу столун башында А. Багырзәдәни әйләндиридиләр. Бу да чөх чәкмади досту Мирзәевни далаыча кәтди. Стол енә дә бөш галды. Сонра мүваггати оларга А. Казменкону тә'йин әләдиләр.

— Яхшы, инди де көрүм, бу ишләрин сәнин тәләсәйинә нә дахли вар?—дәйә, сорудум.

— Нә дахли олачаг, инди дә Казменко мүваггати оларга өз столуну Г. Гәниевә тә'вил верир. Тә'вил-тә'салимдә ишти-рак әтмәлийәм,—дәйә, достум тәләсидини үчүн үзәр истәйиб минилә хуदानәфизләшди.

Нә исә, сонралар әзүмдә шаһид олдум ки, бу башы бәләли стол мүваггати оларга Гәниев йодлаша тә'вил верилди. Гәниев столун башында отуран күнүн ахшамы папагыны габагына гомб фикрләшди. Әзүндән әввалки мүдирләр бир-бир көзүнүн габагындан кәлиб кечдиләр. Ахырда бәлә гәрәра кәлди ки, „Сүлейманә галмаян дүня кимә галачаг? Яхшысы будур ки, гой яхшылыг әдим, дост газаным.“ Гәниев бир дә айылыб көрдү ки, ишләр яман гаришыб, мәктәпләрдә тә'лим-тәрбия әиши позуб, идаранын бәш муфәсиби Люда Даниелян да бу тәрәфдән она зыгнәмә окуор. Бәли, зыг күчләндикчә Гәниевни дә гәлиб назикләшди. Күн кечди, ай доланды, ишләр бөйүдү, Даниелян һамилә олуб доғум әвино кәтди. Ушагин атасы ким одағу илә марагландылар. Хуласә, Гәниев дә фәләйин гәминә кәтди. Стол енә дә бөш галды. Чөх кәтүр-гой әзәндән сонра кәтирб Ф. Ахундов мүдир тә'йин әләдиләр.

Ахундов дә фикрләшди, зәг гәрәра кәлди ки, һәр шөйдән әввал зәг ердә дәрәс кәтүрмәлидир ки, кәләчәкдә наразылыг оласын. Бу фикрлә телефону кәтүрүб, 13 нөмрәли фәһләкәчләр мәктәбинин директору Н. Чапилова зәнк вурду.

— Низам мүәллим...

— Бәли, бәли.

— Данышан Ахундовдур.

— Гулаг асырам, буюрун.

— Кәл әмри апар, бу күндән сизин мәктәбдә тарих дәрәс-ләрини әзүм дөйәчөйәм.

— Нейһәк, чөх кәзал, айры гулугунуз?

— Бир дә өзүн билирсән дә, бунун гарлы-бораны күнләри вар, кеф мәчлисләри вар, сәнә нә дөйим. Өзүн ки, дүня көрүш кишисән!

— Әйиб ишдир, йодлаш Ахундов! Аталар дөйиб ки, „бәй дөдийин нөдир, бөйәнмәдийин нөдир?“

Нә исә, тәләбәләрин көзү йодда галды. Тарих мүәллими кәлиб чыхмады. Лакин айда ики дөфә пул чөдвәли Ахундова көндәрилди. Ахундов гол чакиб, дәрәс дөмәдән айда 600 манат пулу алыб чибинә гойду. Башы кеф мәчлисәринә нә гәдәр гаришыб ки, ишләр ядән чыхды. Күчләрин бириндә енә дә телефону кәтүрүб, мәктәб директоруна зәнк вурду.

— Низам мүәллим?

— Бәли, бәли!

— Данышан мәнәм, бу күндән мәнә пул язма. Ишләр харабдыр.

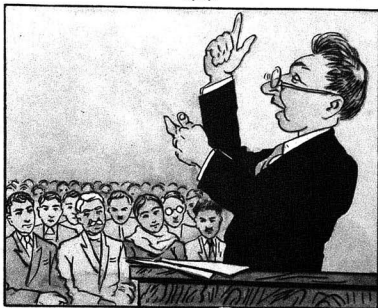
— Баш үстә!

Доғрудан дә Ахундовун иши яман хараблашыб вә тә'чили оларга ишдән кәтүрүлдү.

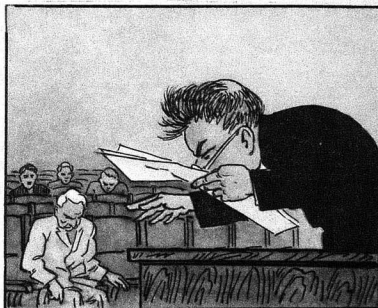
Ерди тәшкиятлар вә Бақы Халг Маариф шө'бәси тәзә мүдир ахтармаға башладылар, нәтичәдә вахтлә мүваггати мүдир олан А. Казменкону енә дә мүваггати оларга, район халг маариф шө'бәсини столунда отуртудлар. Анчаг инди дә тәзә мүдир ахтарылдыр.

Вә вәзыйәт нә вахта гәдәр давам әдәчәкдир? Бу суала Ленин районунун рәйбәр тәшкиятлары вә Бақы Халг Маариф шө'бәси чанаб вермәлидир. Чүнки онлар кадрларын сечилмә-синә өз әләгәләрини дөйшмәдикчә районда маариф шө'бәси мүдирләри тез-тез дөйшәчәкдир.

Г. ӘЛИНУСЕЙН

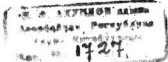
Башлананда

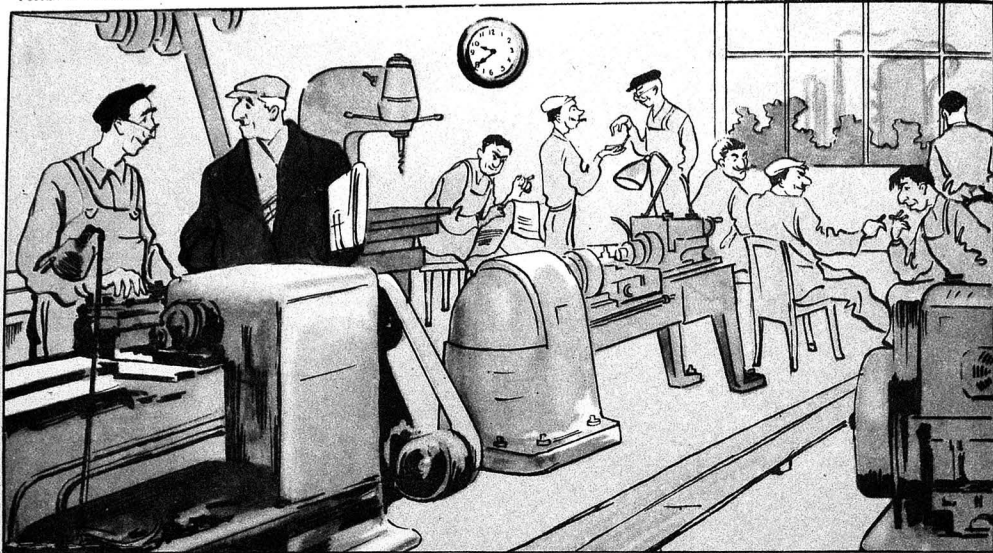

Ортада

Ахырда

— Бунлар нийе ишлөмрлөр?
— Инди түвүзө йыгырлар ки, айин ахырында вурнавура давам кетире билсинлэр.

АХЫР КИ, ДИНЧӨЛДИЛӨР...

ГЭДИР БИЛЭН КИШИ

Дүз беш ил бундан габаг, Агдаш районуна хабар яйлалды ки, бөйүк бир мэдэний-йэт эви тиклөчөкдир. Һазырлыг көрүлмөй, материал тездарук эдилмөйө башланды. Займан 10 вагон аг даш көтирилди. Иншаат үчүн район ичрайиё комитэси би-насы гаршысында мейданча айырдылар... Бу заман Бахыдан, Мэдэни-маариф Мүэссисэлэри Комитэсиндэн хабар келди ки: "Һазэллик иншаат үчүн пул буралхылмыр. Көһнө мэдэниййэт эвини тэмир эдиб, ишлявин".

Тэзэ бина тикмөк тэ'хирэ салынды. Тэмир үчүн смета тутулду, тэсдиг эдилди, 75 мин манат пул айрылды... Күнлөр, айлар, иллэр өтүб-көчкөндан сонра район мэдэни-маариф шө'беси мүдирин Э. Әмәдованы ичрайиё комитэсинэ чагырыдылар.

— Нийе мэдэниййэт эвин-дэ тэмир кетмир?
— Пулузум йохдур.
— Бас 75 мин манат?

— О пула шөһр багына һасар чөкдирмишик.
— Бас мэдэниййэт эви на өзэнийтәдир?

— Чок пич, үчүлүб-дагы-лыр. Эсасы тэмирә эйтиря ки вар.

— Бас фикриниз нәдир?
— Мәсләһәт ерли йөкумә-тиндир...

Бу дөһа мәсләһәт этмәк азы бир ил чәкди. Күнләрдин бир күнү район ичрайиё комитэсинин сәдри мэдэний-

йәт эвинин мүдирин Гарадаг-лыя раст кәләндә деди:

— Көзүн айдын, ай Ибра-ним, сизә тәзэ мэдэниййәт эви тикирик.
— Һарада?

— Көһнө электрик станси-ясы биһасыны эсасы сурәт-дә дүзәлдәй, районун мэдэниййәт мәркәзи эдәчөйөм. Смета тутдурмушам. Бахыдан чаваб көзләйрик, көрөк нә гәдәр пул буралхачаглар?

— Бас мәним ишм нәдән ибарәт олур?

— Санни ишн ондан ибарәт олур ки, кет көһнө би-наны сөкдүр, онсу да учуб дагылар.

— Баш этсә!

Көһнө бина сөкүлмөйө башлаандя Бахыдан бир тә'лигә кәлди. Мэдэни-маариф шө'бө мүдирин тә'лигәни оху-яда голлары янына дүшдү. Өзүнчү ичрайиё комитэсинә салды:

— Йолдаш Исполком, бә-лә олмаз ахы? Көһнө бина сөкүлүб, материаллар галыб ягышын алтынды. Тәзэ би-наны бәрпа этмөйө пул бура-хылмады. Чәми-чүмләтәни 26 мин манат пул верилөр ки, көһнө биһаны тэмир эдиб ишләөк. 26 мин манат-ла һеч өз эвини тэмир эди-рә билдирәм, о ки, галды мэдэниййәт эви ола. Аман-дыр, бизә көмөк эдин.

Ичрайиё комитэси сәд-ринин гапы гаралды. Гашла-

рыны дүйүнлөйб, тәрс-тәрс Әлиевай бахды:

— Бу саат сизин ишинизә энчам чөкөрәм, бу мэдэний-йәт эви мәни лап чана кә-тирди,— деди өз чәлд зәнкки басыды. Катиб ичәри кир-ди.— Бу ахшам ичлас чагы-рырам. Мэдэниййәт эвинин иһәссәлини һалл эдәчөйөм. Өзү дә элә һалл эдәчөйөм ки, я оянылг олсун, я буанылг.

— Чоҗ сағ олун,— дедиб шө'бө мүдирин тәшкүрә этди.

— Һәлзә даиян, "Чоҗ сағ олун" ичласдан сонра дөйәр-сәни. Ичласа көһнө мэдэни-маариф шө'бө мүдирин Гәниеви, бир дә ады вар, өзү йох мэдэниййәт эвинин мүдирин Гарадагылыны да дө'вәт эт-мөк ләзымдир...

Һәмин күнүн ахшамы рай-он ичрайиё комитэсинин ичласында мэдэниййәт эви ишшааты өз тә'миринин беш илдән бәри айрылган, ишшаат үчүн айрылган пул-лары өз материалларын башта мәсәлләрә сөрф эдил-мәс мәсәләси музакирә эдилдикдан сонра Гарада-алынды ки: бу ишләрдә "мү-гәссир" олан Йолдашлардан Гәниев, Әлиева ва Гарадаг-лы чинайәт мәс'улийәтгә алынсыллар...

Ичласдан сонра район ич-райиё комитэсинин сәдри раһат нәфәс алыб деди:

— Ахыр ки, мэдэниййәт эвинин чәнчәлиндән гурт-дым.

Ф. САЛҒАЗДӘ

Көйчәй район тичарәт шө'бәси-нин мүһәсиби Шөвкәт ханым рай-онун маддәриг әкспедитору Һәсәнгулу Һәсәнова әрә кәдәндә тай-тушу ону гынады ки:

— Ай гыз, сәнә нә олуб өзүндән ики дөһа йышлы кишиһә әрә кәдирсан?

Шөвкәт ханым чаваб верди:

— Һәсәнгулунун гочалыгына бахма, мал-дөвләтигә бәх, мәнә креп-дешиндән оңча дәст паптар, дөрд чүт лак туфли, голбағ, сыға алыб, өзүмә дә сөз вериб ки, "сәнә айрыча өз тикдирчөйөм".

— Ахы, сәндән габағ үч-дөрд дө-фә эвләниб, сәнин гәдрини билмәс.

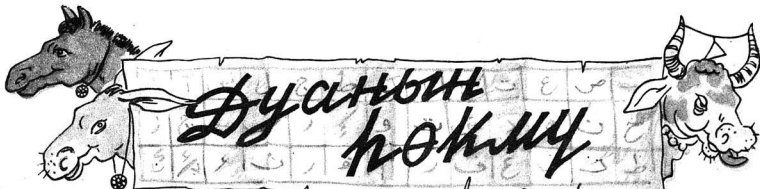
— Ону дәмә, ай гыз! Һәсән-гулу гәдир биләндир. О бири арвад-ларын дашыны аймайыб, мәнимки-ни дә атмаз. О, һеч кәси һаразы йола салмыр. Пәспортунә бахмы-шам, мәнәдән әввәл чәми үч дөһа эвләниб, үчүнү дә таунда шоһа-йыб, һәрсәндә дә айры-айры элә әв вериб ки, топ вурсан дагылмаз.

— Һәр арвада айры өз дүзәлт-мәйә бир әләм хәрч ләзымдир.

— Элә элә киши дә олур ки, пул газанмағын йолуну билсин. Һәсәнгулу ерин дөшиндән пул чыхарыр. О гәдәр газаныч вар ки... Йириги беш нәфәрлик аилә сахла-йыр. Киши һәмийә әл тутур, көмәк-лик эдир, мәнә дә дөйр ки, "кәтмәк көзүмдән, кәдәрәм өзүмдән".

— Бәс ондан сорумшурлар ки, бу гәдәр пулу нечә газанырсан?

— Эһ, ким-кимдир! Һәсәнгу-лунун ишиндән шейтан да баш ачмаз. Бу бойда районун эт саты-шын онун әлиндәдир. Гоюн дөсән гоюн, кечи дөсән кечи кәдириб-сатырлар. Өзү дә газдан айыг-сыдыр, һарадан эввал тохунчагыны габағчадан билир, олур ки, ләзы-ми адамларын агзыны пийләйиб.

Шамхор району, К. Маркс адына колхозун садри Маммад молда Элекбөр огулу Хусейнов диза гадар палчыг олан төйдөлдөн бир жыы чыкырып минди өз бирбаг! Морул кәндина сары сүрмөяэ башлады. Языг ат бүтүнгышы ач галдыгындан яры йолда палчыгын ичиндәчә узаныб ятды. Маммад: „Лә'нат сәя, кор шейтан!“— дейиб, аты һа гам-чылдыксы, һейван ериндән тартаммоди. Фүрәти фәвтә вермәк олмады, вахт аз иди. Колхозун мал-гарасы агыр вәзийәтдә иди, Колхоз садри буна бир эләч ташмаы иди. Оudur ки, Маммад атын галкымагыны көзләмәйиб пияда гачыма башлады. Өзү чок йорга кәлдиди. Чүнки бүтүнгышы сыйб гаврагашымшыды. Көз ачыб юмунча Морул кәндина чатыды, һеч нәфәсин дәрмәздән бизис молда һәбибәнин бабагында диз чөкүб ялвармага башлады:

— Биби! Сәни анд верирәм һәзрат Аббасын гәләм голларына, бир дуа яз, мал-гара гыралыр.

Молда һәбиба гардамы огулуну һәнгитән дара душдуйуну көрүб тә'чили сифаришлары бир тароаф атыды, дуа китабынын һейванлардыг һиссәсин ачыб хейли бахды, сонра лап әнтигә бир дуа язды Маммадә узатды:

— Ала, гардаш огулу! Бу дуаны күндә үч дәрә инәкларин, чамышларын башларынын үстүндә кәздир...

— Өлүсүнүн, я дирисинин, биби? — Дирисинин, бала, дирисинин,— дейә, молда һәбиба гардамы огулдан пулу алыб чибинә гөлдү;— өлүбә дуанын хейри олмаз, өлүчүнкү актлар.

— Бас атлар? Бу дуанын атлара хейри вар?

— Йох, атын, эшшөйни дуасы айрыдыр. Эшшөяэ язылан дуа адамә тә'сир эләмәз, адамә язылан дуа эшшөяэ. һәр шейин өз ери вар. Ала, мөшә һазыр ат дуасы вар, ерин бирин багла бойнуна, һансы ата минирсан мин, сәни гыш кими апарачаг.

Маммад Хусейнов аты дуасына да кәтурүб керияә йоргалдамага башлады. Оуну фикри йолда гоуб кәлдиди атын янында иди. Бирчә орасыны билимдир ки, бибисинин вердийи дуаны атын бойнундан асымы, я өзүнүн... Яры йолда гоуб кәтдийи атын анына чатайда көрдү ки, иш-ишдән кечиб. Ат өмрүнү багдылайыб колхоз сәдринә. Инди үмид галмышды акта.

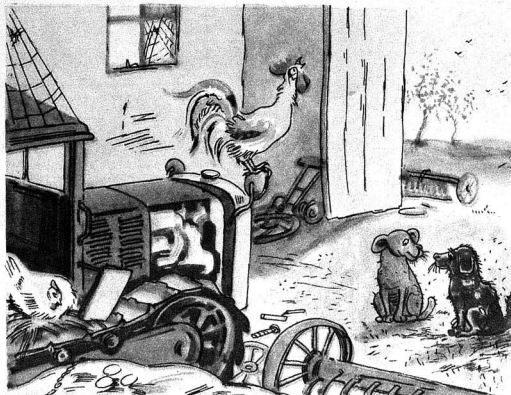
Дуанын һөкүм бөйүкдүр. Буна Маммад Хусейнов һамыдан яхшы билир. Чүнки о, инди колхоз сәдри вәзифәсиндә ишләмәсинә бахмяяраг, ата-бабадан нәсилларинин молда оладучуну унутмамшыдыр. Оуну бу бойда ириләш...

миш колхозда бу чүр әйри эл илә, яры-ярымчылыг савад илә сәдрик эләмөйи дә бу дуаларин сайасындадир.

Ғайон кәни тәсәрурүнә шө'бәси, ич-райиябә комитәси ишчларинин, район прәкүрорунун көзләринин бу дуалар элә пәрләләйиб ки, олар колхоздакы ишләрин пәсини дә яхшы көрүрләр. Дуаларин һөкүм бөйүкдүр. Маммад Хусейнов эсиндә достбәз, гоһумбәздир. Әниси огулу Чаббар Маммадә чүмәтүн күчөртә чачинда көрүшмәк үчүн дә версен бир бармагын әксик кәләр. Белә адамә Маммад Хусейнов ки вәзифә ташырыб: һәм дайрмачылыг, һәм дә чуварлыг. Дайрмачинда ширин ейир, һәм һәкәс дә әлилдән оғурбайыб дәләс эшшә көндәрир. Күндә етмиш кило яныда алыб, едди кило чәк ызыр... Анчаг буналары һеч ким көрүр, көрә дә билир. Чүнки дуа гөймүр.

Маммад Хусейнов әмисини дә белә кәлдирин бир ерә гоуб. О да колхоз малыны бир чүмән ызыр-ызымар ейир. О бири гоһумдарына дә доладдырыр. Базарда албар етдилкларинә бахмяяраг, онлар дә әмәк күнү яздрыр, анчаг буналары һеч бирини көрүр йохдур. Район ишчларында бир чечәлә бармаг дәриндә дә тәгсир йохдур. Онлар вейләсине молда һәбибәнин дуасы буналар дә кәздирин юмүб көрәләйә гөймүр. Дуанын һөкүм бөйүкдүр.

Россия А. БАЧМЕВ

МТС-ләрин ба'зисиндә өз әккинә өз чок иш вәзирләшмәлләр.

— Бу хоруз нийә белә богазыны йыртыр?
— Элә билир ки, гышгырмагдан МТС директору юхудан айылачаг.

Дүздүр, дуанын һөкүм бөйүкдүр, анчаг иш шө'бә тә'сир нәзәри: бир пәмыг планна, бир дә инәкларин сүдүнә. Кечән ил молда Маммад Элекбөр огулу, (багышлайын, сәһ дедик), Маммад молда Элекбөр огулу Хусейнов бибисинин китабында ислаһат гөймәды, анчаг пәмыгын планы 74 фәиздән юхары галкымады ки, галкымады. Бу илден ис инәкларин сүдү гурумага башлары. Молда Маммад чыкхармадыгы һәнкәмә галмады. Зоотехники гайдалары позду, чәзә олараг, һейванлары союг, палчыг төйләдә сахлады, ем нормаларыны ярыбәры азалтды, һәрәсинин буйнузына бир дуа баглады. Анчаг бу гәрс һейванлар күндә бир литрдән артыг сүд вермәди. Һәтта иш о ерә чатыды ки, сәксән сагмал инәкдән 74 литрдән артыг сүд саға бимәздәләр.

Колхоз сәдри башына нә дәш салсын, я нә күл төкүсүн. Даһа бундан артыг нә эләмәк олар? Бу сүд мәсәләнине сәдрин башы о гәдәр гарышды ки, ким исә зарәфата салыб амбардан 47 тон тахмыл апарыб дәрин бир ердә кизләтди. Белә дә шит зарәфат олар?

Колхозда мәддин-маириф ишләри дә өлүб. Молда Маммад бибисинә нә гәдәр ялварыса, арвад бу ишә гол гөймүр. Дейир ки: „Мәддин-маириф дә сиснә-тарбийә ишләри чанланса, даһа дуа инанан олмаз вә мәним дә әлим чәрәкдән чыхар. Яхшысы бәудр ки, гой мән соно элә бир дуа яздым ки, колхозда инәклар һеч нә әксикә сәкәтә көрүн-мәсин“. О, гардамы огу үчүн белә бир дуа язды вә дуанын дә тәсир олдү. Олмасайды районда бир нәфәр тапылыб молда Маммадә дейәрдн:

— Бу нә фырылдагырт чыкхарисан?
С. КӨРИМӨГЛҮ

Ғаҗали

ОҒУЛ

Мен Фуада күчдә бар кәлиди. Гәтуғида ки бир мод журналы варды. Ачыг ранкли мил-мили парчадан костюм кеймиши. Лаг аягбагысы пар-пар парайдырды. Дөш чибиндә үш дөра автағазыны аркасында ипәк досалынын чүчү көрүрүдү. Узу түз ғарышымы, бығлары ва гашлары сәлиғә илә элә ду-зәлидиши ки, гара туш илә чөкилә-нә охшайдыр. О, институтда охуйнда һеч белә кейинкәдә.

Тәэчүблә узуну бахырдым ки, элими тутуб барк-барк сыхдым ва бирнәфәсә бу сөзләри деди:

— Сәни хош көрдүк, а балам. Лап эәлиди-башлы муәллим олдун ки, әлә бир дәрлик кетди, нә көрүрсән бу райондә. Бағыда сәни иш гәтәдә? Тамам чыкып кәлибсән?

Мән онун суалларыны янмыз сонун-чусуна чаваб вердим:

— Йох, тәкмилләшдирмә курсуна кәлишәм.

Дөстүк чавабына һеч әһәмиәт вер-мәйрән, сәңә суал яғышыны яғдырмаға бағлады:

— Демәли, сәңә кәндә гәйбәтләгәнси? Мәттөләм ки, орада нә чүр гәлирсиң, сәң өз чанын, Бақы үчүн дарахырсан? Па атыннан, адам да кәндә гәла биләр? Рестораны йох, булары йох. Нәчә кечирисән?

Мән чаваб вермәйи дәуәзумуз көрүб, өзүм суал вердим.

— Яхшы, сәң нәйләйрисән? һансы мәктәбдәсән?

О, өзү һағында даһышмағы чөх сөвдир. Мәним бу суалымдан чүчүк киши ачылды. Әтәклары динизне тохунан пен-чәлинин ири чибиндән бир папироз чыгарып дамағына гөйдү ва күлә-күлә чаваб верди:

— Мәктәбдә? Мәктәбдә ишә ишлә-йрәм, әлә ерләмә ки, сәлиғаны, һан киши доланарам. Күңә иш йәзуш вар, өзүм дә әвләишәм. Яндылардыры мәктәбдә һумайла кәзирәм. Дәрсләрим һазырлайдыр, мән дә хәтриндә кеч-мирәм. Мәктәби гуртар киши онуна һаһ-һесабы гуртадым. Зәләм һазы-зәгәс кетмәйиндән башамыдызы мәним-лә гөз-гөз ойнамаға, нә билми кәдәкә ра-йонда ишләйк, һитисәсымыз артыраг. Дөдим, бача, хош кәлиди. Инди өзүм яхшы ер салышым. Гәйтанам кәсир-шадыр, гәйтанам директор муваним.

— Йодлашы һараны гуртарбыз? Бу суалым Фуадын хошуна кәлмәди, дүрүлдү, йорғанузунә бәһзәйнә буталы парчадан тиклиши әлими сәлиди.

— Бәлимирәм, — деди, — дөһәсан һазы-зәгәс азыдыр, амма ағылы гыздыр. Чөх сәли-ғалидыр. Яхшы гонаг йола салмағы вар. Гулуға тәзә кирәндә директормузу гонаг чағарышым. Зәлә она элә гул-дүк язди ки, лап хошуна кәлдә. Инди даданым бизә, мән олдум-олдаммы, өз эвә киши кәлиб-кәдир. Она көрә дә ида-рәни дә мән өз эвәи һесаб әйләйрәм. Бир дөдәлим иш олма, директормузу чөк сәхавәтли, алычаг адыдыр. Эли-чәк гапымызы ачыр, я мәнә, я Зиная көрәк бир бәхшиш кәтрисән. Зиная да белә адам ләзимдыр. Чүнки көрүб-көтүр-

мүш гыздыр. Вар-дөвәлт ашигидир. өзү-күнү дә дөвәти пис дөйди, габагы әр-дөринин бири автомөфәттин олуб, о бири мағани мудир. О ки, вар кәти-риб эви долдурулар. Онлар чәфәсы-ны чәкибләр, сафасыны мән сүрүрәм.

О, буну дөйди, өзүндән разы һалда күлүмсәдә ва шөвә киши парлан яғлы сачларыны бармағлары илә дарады.

Мән Фуада дигәтлә бәлдим. Она чаваб вермәк мәнәһәс иди. Амма өзүм сәхләя билмадым.

— Бәс сәнин бешлилик зәһмәтнә? Бәс Вәтән гаршысында борун? — дөйә, өсүлдүм.

— Эһи, мән әвүм бошла, бу сөзлә-ри мәнә назирликдә дә дөйибләр. Кәрәк

өзүн разы олмаһәс ки, бизин киши кәдәри кәдиб о пәлчәгым районлаһәя чүрүсүн. Ишыг йох, булар, киши йох.

— Сәң сәһә эдирсән, ишыг да вар, һәлә дөһәс паркымыз да. Кичкә күн би-рини кәндә, иләдәйим мәктәбдә кәл, сон-ра ораван ағырлаһәсән, кәндимиз элә бил Бақылдыр! һара бахырсан инаһәт иши кәдир, өзү дә планла. Бизин кәндә радиусо олмаһәс өз йөхлүр. Кечән илә киши мәртәбәлә колхоз идарәси, бәйүк хәстәһәна тикниши, бу илә кәзәл мәдәнийәт эви тикриһәм.

Бу сөзләрин Фуада һеч бир тә'сирә олмады. Мешанлыг, мөүтәхәлүрүк, на-данлыг һисләри ону ермүчән тору ки-ми элә бүрүңүшү ки, дөдәкларым һеч бирини дәрәк әдә, аһаһә бимәзә-чәки. Сөһбәти дөйишмәк үчүн сору-шудм.

— Нә иһә... Көһәр хала нечәдир? — Анамы дөйирсән? Ондан һеч ча-бәрәм йөхлүр. Дөһәсан нахошдур, хә-сәр оланда һәрдән бир кәлирди. Зина илә йола кетмәдләр. Зина мәдәнийәт көр-мүш заманә гызы, аһа да ки, өзүн көрмүшдән, гаршылыг кечмиши һашы-йәкәриһәм. Бир күн она дөлим ки, бирин-сәң ирәд, сәң гөһәлиһәсән, амма мәним дөвраным габағадарым... Күсүб кеттәм.

— Яхшы иш көрүрсән. Фуада, сәни мин бир эһийәтләгә охудан, бәйүдән аһә-барсинада һағысызлыг әдбисән, — дөйә, ону дәнәләдим.

— Даһә мән нә әдим, күл киши һан-мы-хәтүн арвадымы атып аһәмә тун-маһағам ки!

Мән сөһбәти узатмаг истәмәдәйимә көрә чаваб вермәдим. О, буну һис әт-дөдә сөһбәтини даһәм әтдирәм.

— Бура бах, кәлсәнә өзүмүзү вәрәк рөсторана.

— Йох мәним ишим вар, чөх сағ ол...

— Бу олмады ки, бир илдир көрүш-мүчүк, әлә сәләмләйүчүм, хуһаһид. Онда эвә кәдәк, бизин ханымыла да та-ныш ол, көр нечә гыздыр. Сәң өз ча-нын, нә ишнә оһә мәнә паһәз әлә, һәр ердә адәмимыз вар. Сәң өл, дәү сөзү-дүр, истәйирсән, күнү бу күн гәтәдә-рим сәни Бақың.

— Чөх сағ ол, мәни бағышла, аһанә салам сөйләрсән.

— Сағ ол. һеч олмаһәс, нә гәдәр бу-радасан эвә занк вур, дөвләтиндә теле-фонузум вар, маһын да алышым, сә-бәһлә сурчөйәм. Инди кәдирәм, "права" аһама.

— Даһә сөһбәтин мә'наһәс йох иди, он-сүз да о, мәни баша дүшмәйчәкәди.

— Сағ ол-дөйә, тәләсик ондан аҗ-рылдым.

Бир илдән сонра сәң Бақыя йөзүм дүшүд. Күңдә тәсадуфән Фуадын аһә-сына—Көһәр халаһәт кәдәд, көрүш-дүк, мән һал-һәләл хәбәр алдым.

— Огул, чөхдәндәй сәни көрүрәм, — деди, — билдирсән башым нә муһабәтләр чөкүб, күл киши баламы әһәмдән алыб, бәдбәхт әзләдир.

— Нечә яһиш кәлиб кәдирим? — Бәс әви, арвады?

— Эһ бәлә, о, сәң келән йола кет-мәди, онуһә бир ердә мәктәб гуртар-ларын һәрәси бир ердә чалышыр, чоху ады-санлы адам олуб. Амма бунун ағыны огурулгызлар, о элимин, мәктә-бинн дә атып, мәни дә. Амма һис күнү-дә сәң мән онун адына чаттым. Эһләд күнүд мәһәзәдәр, нәйләйим, һанымдан гәйтәра билмәдәм ки!

— Нә олуб аһи? — дөйә, тәэчүблә сорушудм.

— Даһә нә олачаг? Гәйтанатсы ту-туладу, арвады ону бир дөст һатәри әһәтнә гөвдү, идарәсини йөхләдылар, яман ишлар ачылыб, өзүну гулудан чыгарыблар, дөһәсан, иши мәнәкәдәдир. Бүтүн күнү ора-ора гачыр ки, бәлкә тәһәшһарын кәмөйи илә ишнә иһә-дән чөкә. Амма, дөһәсан, дүзләлнә охша-мыр. Аһшамлар йорғун-арғын эвә кәлиб чүл киши дүшүр.

— Пәядә ишнә кәзир, бәс маһын?

— Эһ огулм, маһын да огурулт чыкды.

М. ЧАҢАНКИР

(4) нэс: Тонд. Аюунгова

УОЛЛ-СТРИТ—Вар-йохуну вер, хош кэлдин!

